

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Aristocraten of vaderlandse regenten? De
patriotse regenten te Amsterdam**
Vliet, J. van

Citation

Vliet, J. van. (1987). Aristocraten of vaderlandse regenten? De patriotse regenten te Amsterdam. *Leidschrift : Revolutie In Nederland*, 4(September), 30-64. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72695>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72695>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Aristocraten of vaderlandse regenten?

De patriotse regenten te Amsterdam

J. van Vliet

Inleiding

Sinds het bekende driedelige werk van Colenbrander over de jaren 1780-1787 staat deze periode in de Nederlandse geschiedenis bekend als 'De Patriottentijd'.¹ Ze wordt gekenmerkt door de strijd tussen prinsgezinden en patriotten, eindigend met de ondergang van de laatsten in 1787. Die strijd was begonnen als een in de geschiedenis van de Republiek vertrouwd conflict tussen stadhoudersgezinden en staatsgezinden. Aanleiding ertoe was het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog in het najaar van 1780. Het bijzonder slechte verloop daarvan veroorzaakte grote ontevredenheid in de Republiek. Deze richtte zich tegen stadhouder Willem V die, Engelsgezind en verwant aan het Engelse koningshuis, verantwoordelijk werd gesteld voor de miserabele staat waarin de vloot verkeerde en de slappe wijze waarop de oorlog gevoerd werd. De ontevreden enoemden zich 'vaderlandlievenden' of 'patriotten'.

Veel regenten zien in de ontevredenheid een welkome aanleiding om de grote macht van de stadhouder aan banden te leggen. Willem IV had die verworven bij de omwenteling van 1747, die een einde maakte aan het Tweede Stadhouderloze Tijdperk. Sedertdien bezat de erfstadhouder in de provincies Utrecht, Gelderland en Overijssel krachtens de zogenaamde 'regeringsreglementen' vrijwel onbeperkte macht en oefende hij ook in de overige provincies krachtens zijn recht van 'recommandatie' grote invloed uit op de samenstelling van de stedelijke besturen en dus op de provinciale regering. De politiek van met name veel Hollandse regenten wordt nu de stadhouder deze bijzondere bevoegdheden, die zij als geïsurpeerd en in strijd met de constitutie van de Republiek achten, te ontnemen ten einde zo te komen tot 'Grondwettige Herstelling', tot herstel van de 'ware vrijheid'.

De patriotse regenten konden daarbij rekenen op de steun van veel burgers, die door de oorlog zwaar getroffen waren en bovendien sedert de omwenteling van 1747, waarvan zij, tevergeefs, democratische hervormingen hadden verwacht, diep teleurgesteld waren in het huis van Oranje. De regenten moedigen de burgerij aan haar ontevredenheid jegens de prins te uiten in pamfletten, verzoekschriften en politieke weekbladen, opdat zij zich in hun strijd tegen de stadhouder konden beroepen op deze volksstem.

Totdat na enkele jaren blijkt dat de patriotse burgers onder grondwettige herstelling nog iets anders verstaan dan de regenten. De burgerij streeft in deze tijd onder invloed van de achttiende-eeuwse Verlichtingsideeën (ook al giet zij haar verlangens nog in historische vormen) naar wezenlijke invloed op de regering. Haar verzet richt zich dan ook niet alleen tegen de grote macht van de stadhouder, maar evenzeer tegen die van de regentenoligarchie. Als dit de patriotse regenten duidelijk wordt, trekken velen zich terug uit de beweging (sommigen lopen zelfs over naar de prins). 'Aristocraten', worden zij gescholden.

Een klein aantal patriotse regenten houdt tot het laatst de zijde van de burgers. 'Verlichte regenten' of 'verlichte aristocraten' noemt De Wit hen,² in de patriotse politieke pers heten zij 'goede' of 'vaderlandsche regenten'. Tot hen behoorde ook een aantal jongere leden van de Amsterdamse vroedschap, onder leiding van de raden Abbema en Bicker. Wat wilden deze patriotse regenten? En vooral, hoe stonden zij tegenover het democratiseringsstreven van de burgerij?

Volgens De Wit bleek er uiteindelijk een onoverbrugbare kloof te bestaan tussen de democratisch gezinde burgers en óók deze verlichte aristocraten, tussen aristocratie en democratie. Andere auteurs evenwel willen de mogelijkheid van overeenstemming tussen de meest progressieve regenten en de patriotse burgerij niet bij voorbaat uitsluiten.³ Dit artikel beoogt een bijdrage te zijn tot deze discussie.

De kwestie Van Berckel

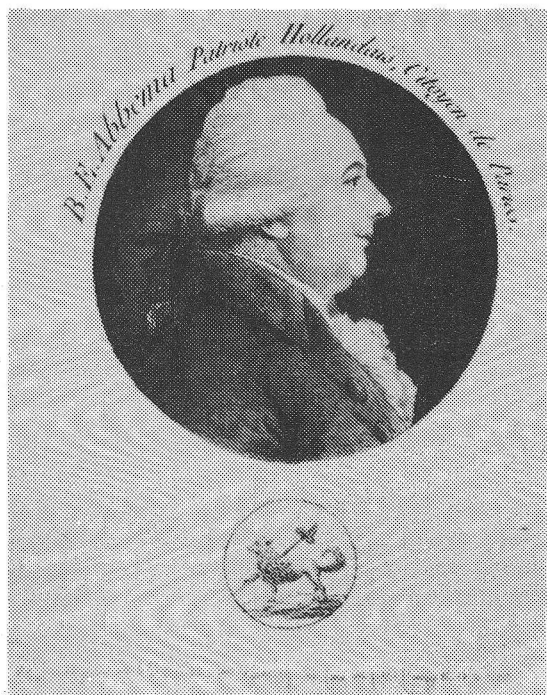
Van de patriotse regenten in de vroedschap van Amsterdam horen wij voor het eerst in 1782. Hierbij moet opgemerkt worden dat in

deze tijd de gehele regering van Amsterdam patriots was, op één regent na, Matthijs Straalman, de laatste der zogenaamde 'Achtenveertigers', de regenten die in 1748 door Willem IV waren benoemd. Maar onder de patriotse regenten was een meerderheid van gematigden en een kleine minderheid van meest jongere leden van de vroedschap, die een scherp anti-prinsgezinde politiek voorstonden en die ik daarom radicalen genoemd heb. Voornaamste woordvoerders van deze minderheid waren de raden Balthazar Elias Abbema en Jan Bernd Bicker. Een vaste groep vormde deze minderheid niet; in 1782 telde zij ongeveer een tien- à vijftiental (van de 36) raden.

In dat jaar doen deze radicalen voor het eerst van zich spreken, en wel naar aanleiding van de kwestie Van Berckel. Deze was de eerste pensionaris van Amsterdam. Fel anti-prinsgezin, verdedigde hij in de Staten van Holland, samen met de pensionarissen van Dordrecht Haarlem, De Gijzelaar en Zeeberg (het Driemanschap), op bekwame wijze de patriotse politiek. Van Berckel was evenwel in de herfst van 1780, aan de vooravond van de Vierde Engelse Oorlog, in opspraak geraakt vanwege een concept-handelsverdrag tussen de Republiek en de op dat moment nog opstandige Verenigde Staten van Amerika, dat in 1778 in het diepste geheim in zijn opdracht was opgesteld, maar dat in september 1780 in handen van de Engelsen was gevallen.⁴ De burgemeesters van Amsterdam besloten nu Van Berckel niet meer naar de vergaderingen van de Staten van Holland te laten gaan, maar dit stuitte op toenemende ontevredenheid van de patriotten. In pamfletten en in de patriotse pers werd de terugkeer van Van Berckel naar Den Haag geëist.⁵

Ook een aantal radicaal patriotse leden van de vroedschap is hier voorstander van. Op 28 juni 1782 wenden zich namens hen de raden Hooft van Vreelant, Abbema en Bicker tot de regerende burgemeesters met het verzoek om herstel van Van Berckel in zijn functie of anders een buitengewone vergadering van de vroedschap over deze zaak. Zij betogen dat de pensionaris inzake de dagvaart naar de Staten van Holland geen 'minister' van de burgemeesters is, meer van de vroedschap.⁶

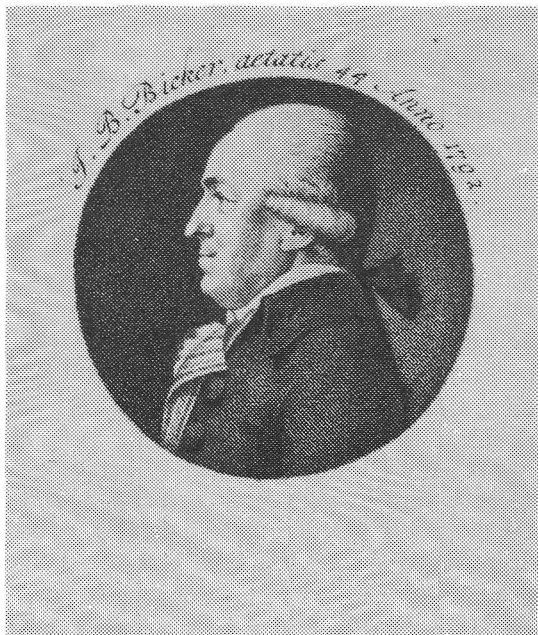
Het gaat de raden dus niet alleen om de terugkeer van Van Berckel naar Den Haag, maar vooral ook om de bevoegdheden van de vroedschap. 'Het was', merkte de raad Cornelis van Lennep op, 'ons

Mr. Balthasar Elias Abbema (1739-1805)
(Prentenkabinet Rijksmuseum Amsterdam)

met deelen stap ... minder te doen met den Pensionaris van Berckel als met het maintien van onze voorrechten'.⁷ Maar de stadhouder, kenner als geen ander van het regeringssysteem der Republiek, drukte het waarschijnlijk juist uit, toen hij zei dat men te Amsterdam 'een geheel bouversement der regering' tot stand wilde brengen.⁸

Immers, de macht van de vroedschap van Amsterdam was, in tegenstelling tot die van de vroedschappen van de overige Hollandse steden, al sinds eeuwen heel gering. De vroedschap gold als de vertegenwoordiging van de burgerij, moest de burgemeesters van advies dienen en moest haar goedkeuring hechten aan nieuwe keuren en nieuwe belastingen. Tot haar officiële bevoegdheden behoorden ook het opmaken van de jaarlijkse nominatie van Veertien voor de

Mr. Jan Bernd Bicker (1746-1812)
(Prentenkabinet Rijksmuseum Amsterdam)

electie door de stadhouder van de zeven schepenen en het verkiezen van nieuwe vroedschapsleden (op 28 januari). In feite was dit echter reeds lang een zaak van de burgemeesters. Vóór de betreffende vroedschapsvergadering kregen de raden van de regerende burgemeesters de namen op van de personen waarvan het de bedoeling was dat ze verkozen werden.⁹

Vooraf ook inzake de bepaling van het beleid in de Staten van Holland, officiële bevoegdheid van de vroedschap, was haar invloed zeer gering. Het waren de burgemeesters die de politiek van Amsterdam in de Staten bepaalden, vrijwel onafhankelijk van de raad.¹⁰ Illustratief hiervoor is de gang van zaken rond de beschrijvingsbrief, de brief met de 'poincten van deliberatie' die de Gecommitteerde

Raden vóór elke Statenvergadering aan de regeringen der stemhebbende steden stuurden, opdat de vroedschappen over de aan de orde komende punten besluiten konden nemen. Daarover vergaderde de Amsterdamse vroedschap altijd op de dag vóór het begin van de Statenvergadering, dat wil zeggen op de dag dat de gedeputeerden 's morgens al naar Den Haag vertrokken waren met hun last van burgemeesters.¹¹ Door het ontbreken van rapportering door de gedeputeerden ter dagvaart, iets wat in de zeventiende eeuw nog wel gebruikelijk was,¹² was de vroedschap zelfs nauwelijks op de hoogte van wat zich in de Statenvergadering afspeelde. De eigenlijke macht in Amsterdam berustte bij de kleine kring van regerende en oud-burgemeesters (tien à twaalf) en vooral hiertegen gaat zich de komende tijd de oppositie van de radicaal patriotse vroedschapsleden richten.

Hoewel onwillig, stemmen de burgemeesters tenslotte in met een speciale vergadering van de vroedschap over de kwestie Van Berckel. Deze wordt gehouden op 23 juli 1782.¹³ De burgemeesters - althans drie van de vier, want de patriotse burgemeester Henrik Hooft Daniëlsz is het eens met de oppositionele vroedschapsleden - stellen zich in deze vergadering op het standpunt, dat de pensionaris geen minister van de vroedschap is, maar alleen van burgemeesters, en dat het dus uitsluitend aan burgemeesters staat om te beslissen of de pensionaris meegaat ter dagvaart of niet. Zij beroepen zich daarbij op een vroedschapsresolutie uit 1685, waarbij de vroedschap deze bevoegdheid had afgestaan aan de burgemeesters.

De burgemeesters krijgen de steun van de machtige oud burgemeester Temminck. Deze houdt een krachtig pleidooi voor de burgemeesterlijke autoriteit en zich richtend tot de oppositionele raden 'vermaande Hij de Heeren om indagtig te zijn, dat zij bij zekere artikelen beloofd hadden het gezag van Burgemeesteren te zullen helpen maintainereen'. Temminck doelt hier op de artikelen van de 'Correspondentie' of 'Conventie', die een meerderheid van de Amsterdamse regenten in maart 1752 sloot en die voortaan alle nieuwe regenten verplicht waren te onderschrijven. Primair doel van de Conventie was de zelfstandigheid van Amsterdam tegenover de stadhoudelijke macht te handhaven en de aanhangers van Oranje buiten het stadsbestuur te sluiten. Maar daarnaast strekte zij ook om

de burgemeesterlijke oppermacht over de stadsregering te bevestigen.¹⁴

Het standpunt van de oppositie wordt het uitvoerigst verwoord door Abbema en Bicker. Zij betogen dat de resolutie van 1685 een mandaat was dat kon worden ingetrokken, en benadrukken nog eens dat inzake de deputatie ter dagvaart in beginsel niet alleen de pensionarissen, maar ook de burgemeesters zich dienen te beschouwen als mandatarissen van de vroedschap. Tenslotte verzoeken zij de vroedschap een commissie te benoemen om deze zaak te onderzoeken. Mocht de vroedschap in meerderheid hiertegen zijn, dan wenst de oppositie aantekening in de notulen van haar afwijkende mening. Dit ter verantwoording aan de burgerij, want - zo besluit Abbema zijn betoog - 'de Vroedschappen zijn de representanten der Burgerij, en dus verplicht aan derzelfer verlangen te voldoen'. De meerderheid van de vroedschap is het evenwel met de burgemeesters eens en met 22 tegen 9 stemmen wordt het voorstel tot het benoemen van een commissie verworpen.¹⁵

Dan ontstaat nog een conflict over het aantekenen in de notulen van het afwijkende standpunt van de negen raden. De burgemeesters zijn hiertegen, omdat dit nooit gebruikelijk was. Maar als Bicker namens de oppositie dreigt het standpunt van de negen in de patriotse pers bekend te maken, stemmen de burgemeesters tenslotte in met aantekening. Wel wensen zij deze als éénmalig te beschouwen; een opvatting waar de oppositie zich overigens niet aan zal storen.

In de aan Van Berckel gewijde vroedschapsvergadering waren de kwesties aan de orde gekomen die ook de komende jaren punten van principieel geschil zouden blijven tussen de burgemeesters en een minderheid van oppositionele raden in de vroedschap. Zij betreffen allereerst de reële invloed die de oppositie voor de vroedschap wenst, vooral op de deputatie ter dagvaart. Voorts verlangen de oppositionele raden erkenning door de burgemeesters van het recht van aantekening van afwijkende meningen in de vroedschapsresoluties. Zo willen zij zich verantwoorden tegenover de burgerij. Om dezelfde reden zal de oppositie ook bij elke vergadering aantekening gaan eisen van de namen der presente leden.

Hadden de burgemeesters in de kwestie Van Berckel een principiële overwinning op de vroedschap behaald, zij konden

daarmee de terugkeer van Van Berckel naar Den Haag op den duur toch niet tegenhouden. Daarvoor werd de druk van de patriotse publieke opinie te groot. Fel werd in pamfletten en in de patriotse partijpers de vroedschapsresolutie van 23 juli gehekel.¹⁶ Half november 1782 geven de burgemeesters tenslotte hun verzet op en laten Van Berckel weer naar Den Haag gaan.

In diezelfde maand komt het opnieuw tot een confrontatie tussen de burgemeesters en een deel van de vroedschap, ditmaal naar aanleiding van de continuering van Van Bleiswijk als raadspensionaris van Holland. De kwestie staat op de agenda van de vroedschapsvergadering van dinsdag 19 november, die gewijd is aan de nieuwe vergadering van de Staten van Holland die de volgende dag (!) zal beginnen.¹⁷ De burgemeesters zijn voorstander van continuering van Van Bleiswijk en hebben de 15e al een last van die strekking aan de gedeputeerden gegeven. In de vroedschap blijkt echter onverwacht nogal wat oppositie te zijn tegen herbenoeming van de raadspensionaris. Op de maandag voorafgaande aan de vroedschapsvergadering begeven de raden Bicker en De Graaf zich naar de burgemeesterskamer om mede namens een aantal andere raden aan te dringen op ontslag van Van Bleiswijk. Zij maken de burgemeesters duidelijk dat dit punt van de beschrijvingsbrief geen hamerstuk zou zijn, waarop dezen de betreffende last aan de gedeputeerden ijlings intrekken.

In de vroedschapsvergadering van 19 november is eigenlijk een meerderheid voor ontslag van Van Bleiswijk, maar de burgemeesters hopen met uitstel van de beslissing alsnog hun zin te krijgen. Met moeite stemt de vroedschap hiermee in. Als zij twee dagen later opnieuw over Van Bleiswijk vergadert, besluit zij evenwel bij meerderheid van stemmen dat Amsterdam zich in de Statenvergadering zal verklaren voor ontslag van de raadspensionaris.¹⁸ Krap is de meerderheid wel, slechts één stem (13-12). Enkele voorstanders van het ontslag hebben het op de beslissende vergadering laten afweten. 'De Heeren Hulft en Witsen', schrijft Bicker in zijn notulen, 'die op dinsdag met ons geadviseert hadden, waren op heden absent, de eerste omdat hij swaar krank was geworden, de tweede omdat hij nogsliep'.

Met de terugkeer van Van Berckel naar Den Haag is de rust in de Amsterdamse vroedschap voorlopig weergekeerd. In de jaren 1783

en 1784 zijn er althans in de vroedschapsresoluties geen aantekeningen van oppositionele raden te vinden. De radicale patriotten kunnen dan ook tevreden zijn: onder leiding van het Driemanschap van pensionarissen nemen de Staten van Holland de ene tegen de prins gerichte maatregel na de andere.

Maar daarmee is de principiële competentietegenstelling tussen de burgemeesters en de vroedschap niet opgelost. Dit blijkt uit de papieren van Bicker, waarin zich stukken bevinden betreffende een geschil tussen hem en burgemeester Dedel, dat zich in mei 1784 voordoet in de deputatie ter dagvaart, waarvan beiden dan deel uitmaken. De ruzie betreft opnieuw de vraag of de pensionaris, en eigenlijk de deputatie als geheel, de burgemeesters dan wel de vroedschap vertegenwoordigt.¹⁹

Gedeeltelijke overwinning voor de oppositie

Voorjaar 1785 verscherpt zich weer de tegenstelling tussen de gematigden en de radicalen in de Amsterdamse regering. Aanleiding vormen de ernstige ongeregelheden die zich het jaar daarvoor hebben voorgedaan in Rotterdam.²⁰ In verband daarmee hadden de Staten, behalve troepen, ook een onderzoekscommissie naar Rotterdam gestuurd. Maar als deze commissie ook om rechterlijke bevoegdheden vraagt, gaat dit een aantal Statenleden, waaronder ook Amsterdam, te ver. De burgemeesters verzetten zich tegen deze inbreuk op de juridische autonomie van een stemhebbende stad. Dit tot groot ongenoegen van de radicale patriotten in de vroedschap, die in dezen het standpunt delen van het Driemanschap van pensionarissen. Telkens als de Rotterdamse kwestie in de vroedschap ter sprake komt, laten de radicale raden aantekenen het niet eens te zijn met het beleid van de burgemeesters. Dit overigens onder protest van de burgemeesters, die nog steeds van mening zijn dat het niet geoorloofd is afwijkende meningen te doen notuleren.²¹

De voortdurende onenigheid over de kwestie Rotterdam zal de sfeer in de vroedschap niet ten goede gekomen zijn. In zijn autobiografische aantekeningen noteert Bicker tenminste bij september 1785: 'Questiën in de Vroedschap wegens het aantekenen van de naamen

in de Vroedschap, doen van rapport, resumptie, stemmen van Burge-meesteren', kortom enkele van de principiële geschillen tussen de burgemeesters en een deel van de vroedschap.²² Kennelijk houden deze kwesties de vroedschap nog geruime tijd bezig, want pas eind december neemt ze er besluiten over.

Maar dan behaalt de oppositie een kleine overwinning. In de vroedschapsvergadering van 30 december 1785 stemmen de burgemeesters in met rapportering door de gedeputeerden ter dagvaart van hetgeen aan de orde is geweest in de Statenvergadering, alsook met het aantekenen van de presente leden en het resumeren aan het begin van elke vroedschapsvergadering van de op de vorige vergadering genomen resoluties.²³ De gedachte achter een presentielijst is dezelfde als die achter het aantekenen van afwijkende meningen. Ter verantwoording aan de burgerij moet niet alleen duidelijk zijn wie tegen, maar ook wie vóór de genomen besluiten zijn. Ook de resumering der resoluties heeft die functie. Dit stelt leden die de vorige vergadering afwezig geweest waren in staat zich eventueel alsnog tegen een genomen resolutie te verklaren. Dit zal voortaan herhaaldelijk gebeuren. Intussen blijven de burgemeesters zich verzetten tegen aantekening van afwijkende meningen, zonder succes overigens. In maart 1786 wordt hiervoor een commissie benoemd. Rapport brengt deze commissie echter niet uit.²⁴

Bicker noemt nog een kwestie in zijn autobiografische aantekeningen: die van het stemmen van burgemeesters, waarmee hij die regerende burgemeesters bedoelt die geen lid zijn van de vroedschap. In 1786 is dit Rendorp, in 1787 ironisch genoeg de patriotse burgemeester Hooft. Telkens wanneer deze burgemeesters meestemmen in de vroedschap, protesteert de oppositie hiertegen. Tenslotte wordt in februari 1787 ook hiervoor een commissie benoemd, 'zullende intuschen de stemmen van Burgemeesteren, geene Vroedschappen zijnde, werden gecomputeerd'.²⁵ Daar zal, waar het op dat moment burgemeester Hooft betreft, de oppositie geen bezwaar tegen gehad hebben. Zij heeft in die tijd de stem van burgemeester Hooft veel te hard nodig. Ook dit commissoriaal blijft 'aan de spijker hangen'. Het is dan ook niet zozeer de stem van een regerend burgemeester die de gemoederen in het voorjaar van 1787 bezighoudt, als wel de 'volksstem'.

Aristocratische reactie

Onopgelost was intussen ook nog het principiële geschil ten aanzien van de deputatie ter dagvaart. En dit zou voorlopig zo blijven, want met de nieuwe Amsterdamse regering van 1 februari 1786 keerden het tij zich ten ongunste van de radicale patriotten. Wel schaarden van de drie nieuwe vroedschapsleden die op 28 januari gekozen werden, er twee zich aan de zijde van de oppositie waarmee hun aantal steeg tot 15.²⁶ Maar de leiding in burgemeesterskamer kwam dat jaar in handen van Joachim Rendorp.²⁷ Deze gold als de leider van een groeiend aantal Hollandse regenten, dat ongerust werd over de democratische wending die de patriottenbeweging nam. In Utrecht lagen al sinds voorjaar 1784 vroedschap en burgerij met elkaar overhoop over het democratisch ontwerp-regeringsreglement dat de student Pieter Quint Ondaatje had ingediend, en ook in Holland gingen de vrijkorpsen hun eisen stellen.

Deze vrijkorpsen waren op aanraden van de Overijsselse patriotse edelman Joan Derk van der Capellen sedert 1783 overal in de Republiek opgericht. Ze waren bedoeld om de ingeslapen en veelal prinsgezinde schutterijen te vervangen. Een volksleger moesten zij vormen, dat de vrijheid van de burgers tegen een buitenlandse vijand, maar ook tegen een binnenlandse verdrukker, moest verdedigen. Al spoedig gingen zij zich ook met politiek bezighouden en werden zij de belichaming van het democratiseringsstreven van de patriotse burgerij. Op een provinciale vergadering van de vrijkorpsen in Holland, gehouden op 4 oktober 1785 te Leiden, kwam het tot de aanneming van het zogenaamde Leids Ontwerp, een programma dat de democratische beginselen bevatte die ook de Utrechtse burgers in hun concept-regeringsreglement poogden te verwezenlijken.²⁸

Dit verontrust steeds meer patriotse regenten, ook in Amsterdam. Hoewel nog verre van prinsgezin, dringen de aristocraten onder leiding van Rendorp toch aan op matiging en toenadering tot de prins. Amsterdam is voortaan dan ook niet meer te vertrouwen voor de patriotten. Dit tot groot ongenoegen uiteraard van de radicalen in de vroedschap, die in 1786 herhaaldelijk laten aantekenen het niet eens te zijn met de politiek van de burgemeesters.

J. van Vliet

Mr. Joachim Rendorp (1728-1792), burgemeester van Amsterdam
(Prentenkabinet Rijksmuseum Amsterdam)

Rendorps politiek van matiging blijkt in het voorjaar van 1786 bij twee gelegenheden. Allereerst poogt Rendorp in maart de prins het commando over het Haags garnizoen terug te geven, dat deze in september van het vorig jaar was ontnomen. Vervolgens doet hij in juni een poging tot ontbinding van alle vrijkorpsen met onder andere als argument dat 'zoodanige Genootschappen niet schroomen zig te immisceren in de bestelling der publyke zaken en binnenlandse dissentiën, ..., en zig aldus aanmatigen een gezag, tot het welke zy geene de minste bevoegdheid hebben'. Het is duidelijk waar Rendorp bang voor is.²⁹ Beide voorstellen krijgt Rendorp, uiteraard onder protest van de radicalen, aangenomen in de Amsterdamse vroedschap, maar beide voorstellen lijden uiteindelijk een nederlaag in de Staten van Holland.³⁰

De positie van de aristocraten is niet sterk en verzwakt nog meer door twee gebeurtenissen in de zomer van 1786, die de tegenstellingen in de Republiek aanzienlijk verscherpen: de democratische revolutie in Utrecht op 2 augustus en de bezetting van Elburg en Hattem door troepen van de prins op 5 september.

Het democratisch regeringsreglement van Utrecht

In Utrecht hadden regenten en burgerij aanvankelijk eensgezind de strijd aangeboden tegen het regeringsreglement dat de stadhouder grote macht gaf. Maar al spoedig waren zij scherp tegenover elkaar komen te staan toen de vroedschap invoering bleef weigeren van het door de patriotse burgerij in meerderheid gesteunde democratische regeringsreglement van Ondaatje. Uiteindelijk verklaart de burgerij op 2 augustus 1786 33 van de 40 vroedschapsleden voor afgezet en voert vervolgens op revolutionaire wijze het nieuwe regeringsreglement in.

Het is van belang even stil te staan bij dit Utrechtse regeringsreglement, omdat in het najaar van 1786 de democratische burgers in Amsterdam invoering zullen gaan eisen van een soortgelijk reglement.³¹ De belangrijkste elementen in het reglement van Ondaatje waren: 1) een zekere invloed van de burgerij op de benoeming der regenten en 2) een instelling van een college van gecommiteerden uit de burgerij dat de vroedschap zou moeten controleren. Dit zijn

eigenlijk ook de voornaamste eisen die de patriotse burgerij elders stelt. Men komt ze bv. ook tegen in het Leids Ontwerp.

Het college van de vroedschap bleef in Utrecht behouden, terwijl ook in het nieuwe reglement de leden zitting hadden voor het leven. Zij moesten gekozen worden uit de 'notabelste, kundigste en gegoedste' burgers en bovendien lid zijn van de Gereformeerde Kerk. Dit laatste is opmerkelijk, gegeven de belangrijke rol die de dissenters speelden in de patriottenbeweging. Met hun wensen hield het Utrechtse reglement dus geen rekening.

Kwam er nu een zetel in de vroedschap vacant, dan trad er een ingewikkeld kiesstelsel in werking. Alle manlijke burgers van 18 jaar en ouder, met uitzondering van de bedeelden, kozen 64 zogenaamde kiezers uit die burgers die jaarlijks minstens *f* 150,- belasting betaalden. Deze 64 kiezers maakten een nominatie van drie personen op voor de vacante vroedschapszetel. Daartoe werd uit deze kiezers bij loting driemaal een twaalfstal aangewezen. Het eerste twaalfstal maakte een nominatie op van twaalf personen, die door het tweede twaalfstal gereduceerd werd tot een nominatie van zes. Het laatste twaalfstal bracht die nominatie van zes terug tot een nominatie van drie personen, waaruit dan de vroedschap de nieuwe raad koos. Bij de benoeming van de twee burgemeesters ging men op overeenkomstige wijze te werk. Weer werden 64 kiezers gekozen, die ditmaal uit de twintig oudste leden van de vroedschap een nominatie van vier personen opmaakte. Hieruit koos de stadhouder de twee nieuwe burgemeesters.

Geheel nieuw was het college van 16 gecommitteerden uit de burgerij. Deze gecommitteerden werden evenals de kiezers gekozen door alle burgers, uitgezonderd de bedeelden, maar ook deze gecommitteerden moesten jaarlijks *f* 150,- belasting betalen. Zij hadden vier jaar zitting en waren niet onmiddellijk herkiesbaar. Elke twee jaar trad de helft van het college af. De taak van deze gecommitteerden was toezicht te houden op de naleving van dit reglement en te waken tegen schending van de 'aëloude Rechten en Privileges' van de burgerij. Ook moesten zij toezien op het beheer der stadsfinanciën en gehoord worden bij het invoeren of verzwaren van belastingen. Tenslotte moesten zij eventuele klachten van de burgers aanhoren en deze aan de stadsregering overbrengen, terwijl zij het

recht hadden om 'in pressante gevallen' uit naam van de gehele burgerij remonstranties en adressen aan de magistraat te richten.

Colenbrander, Geyl, Vijlbrief, De Wit, zijn het er allen over eens dat, de tijd in aanmerking genomen, de strekking van dit Utrechtse reglement democratisch was.³² Belangrijk was vooral dat bij elke vacature een geheel nieuw kiescollege gekozen werd. Daardoor konden de kiezers niet een nieuwe oligarchie vormen. Toch waren de eisen van de burgerij vrij gematigd. Zo werd niet getornd aan de onafzetbaarheid van de vroedschappen.

Hield de controlerende functie van de burgergecommitteerden ook medezeggenschap in de regeringszaken in Colenbrander en Vijlbrief beantwoorden deze vraag bevestigend. Er is geen twijfel aan, schrijven zij, dat naar de idee van de opstellers van het reglement, in geval van een conflict tussen de vroedschap en het burgercollege, de raden voor een remonstrantie van de gecommiteerden te zwichten hadden.³³

Verzoeningspoging van Rendorp

Een nog ernstiger crisis veroorzaakt de bezetting van de patriotse stadjes Elburg en Hattem door troepen van de prins. De Republiek geraakt erdoor op de rand van een burgeroorlog. Direct gevolg van de bezetting is de schorsing van de prins als kapitein-generaal van Holland door de Hollandse Staten op 22 september. Ook de Amsterdamse vroedschap stemt voor deze schorsing en wel met vrijwel algemene stemmen.³⁴ Kennelijk durft Rendorp geen matiging aan uit vrees voor oproer.

Wel komt Rendorp een maand later met een aantal bemiddelingsvoorstellen ter oplossing van de crisis. In de vergadering van de Staten van Holland van 25 oktober spreken de Amsterdamse gedeputeerden, 'gevoelig aangedaan over het akelige, dat 'er zich voor elk waar Vaderlander in de beschouwing van de tegenwoordige omstandigheden van zaken opdoet', de hoop uit dat met de Amsterdamse voorstellen 'eens eindelyk de Tweedragt ... werde verbannen en plaats maake voor eene aangename kalmte en rust'. In deze zogenaamde 'Propositie' van Amsterdam wordt voorgesteld: bemiddeling door andere gewesten in de geschillen in Utrecht en Gelderland, benoeming van

een generaliteitscommissie die het wantrouwen tussen de bondgenoten zal moeten wegnemen en voor Holland benoeming van een commissie uit de Staten die moet onderzoeken 'de bornes van de uitvoerende magt' zowel van de stadhouder als van de kapitein- en admiraal-generaal.³⁵

De propositie van Rendorp was door de vroedschap zonder tegenstemmen aanvaard.³⁶ Maar blijkens de papieren van Bicker waren de radicalen in de vroedschap er niet gelukkig mee, verwachtten zij er ook niet veel van. Bicker is vooral beducht voor een generaliteitscommissie tot herstel van het onderling vertrouwen. Bij de betreffende passage tekent hij in de marge aan: 'Hoe meer men Hunne Hoog Mogenden, die Bijeenkomst van stadhouderlijke slaaven, die men eerder de naam van pecus servorum³⁷ als van H.H.M. behoorde te geven, er buyten kan houden, hoe beter; men moet er op uyt zijn, om aan dat servile Lichaam in alles de grootste veragting te toonen'.³⁸ En als eind november de Propositie van Amsterdam in de vroedschap opnieuw ter sprake komt, betwijfelt Bicker het nut van onderhandelingen met de prins, omdat zijns inziens de geschillen met de prins nimmer tot diens genoegen kunnen worden opgelost. Wel is hij uiteraard warm voorstander van de benoeming van een commissie die de grenzen van 'sprinsen uitvoerende macht zal moeten bepalen'.³⁹

Nog andere zaken brengt Bicker in deze vergadering ter sprake.⁴⁰ Sprekend namens een aantal oppositionele raden⁴¹ wil hij hun politiek in het algemeen (hun 'sistema in t'generaal') duidelijk maken en hij verwijst daartoe naar de Acte van Verbintenis die kort tevoren door een aantal patriotse regenten is aangenomen. Zoals ook in deze Acte wordt uitgesproken, menen Bicker en de zijnen dat de regering van de Republiek beschouwd moegt worden als 'eene Democratie bij repraesentatie'. Maar - vervolgt Bicker - wil 'Neerlands Volk een gegrond en bestendig vertrouwen stellen op hunnen Vertegenwoordigers', dan is het noodzakelijk 'dat het Volk eene zekeren invloed (heeft) op de aanstelling of verkiezing van die hunnen Vertegenwoordigers'. Bicker verzoekt dan de burgemeesters om hun gedachten daarover eens te laten gaan en die te zijner tijd aan de vroedschap mee te delen.

Tegen familieregering

Bicker verwijst hier naar de vergaderingen van vaderlandse regenten. Sedert 1783 waren patriotse regenten uit de hele Republiek enkele malen te Amsterdam bijeengekomen om de patriotse zaak te bespreken. Het initiatief tot deze vergaderingen was uitgegaan van de beide neven Van der Capellen in overleg met de Amsterdamse burgemeester Hooft en de raden Abbema en Bicker. De meeste radicaal patriotse leden van de Amsterdamse vroedschap woonden een of meerdere vergaderingen bij.⁴²

Op hun vierde vergadering, gehouden op 7 en 8 augustus 1786, namen deze patriotse regenten een 'Acte van onderlinge Verbintenis, tusschen Vaderlandlievende Regenten, tot handhaving der Republicainsche Constitutie' aan.⁴³ Deze is te vergelijken met de Acte van Verbintenis die het jaar daarvoor, in juni 1785, door een nationale vergadering van vrijkorpsen te Utrecht was aangenomen.⁴⁴ De patriotse regenten hebben duidelijk deze acte der burgerkorpsen tot voorbeeld genomen. Zij spreken zich evenals de burgers uit voor handhaving van 'de waare Republicainsche Regeeringsvorm', dat wil zeggen 'eene Regeering bij Repraesentatie des Volks...', met een daaraan ondergeschikt Stadhouderschap, erfelijk in het Huis van Oranje, echter' (en deze voorwaarde ontbreekt in de acte der burgers) 'voor zoo verre zulks met de waare gronden van 's Lands en der Ingezetenen onafhankelijkheid, en het welzijn van ons Vaderland niet is strijdende'. Ook de regenten verzetten zich tegen invoering van 'eene Alleenheersching, of onafhankelijke en tegen de Privilegiën strijdende Familie-Regeering, met versmoring van de billijke en eerbiedige Volksstem' (de acte der burgers spreekt hier iets scherper van 'een onafhankelijke, hatelijke en de Vrijheid drukkende Aristocratische Familie-Regering'), alsook tegen invoering van 'eene volstreckte Democratie of Volks-Regeering buiten Repraesentatie'. Bovendien wensen de regenten handhaving van 'den waaren Christelijken Gereformeerden Godsdienst ..., behoudens nothans eene billijke vrijheid van Godsdienstoefening voor andere Gezindheden'. Handhaving dus van de gereformeerde staatskerk, ook een belangrijke toevoeging die in de acte der burgers (evenals trouwens in het Leids Ontwerp) ontbreekt.

Intussen hadden de patriotse regenten deze Acte van Verbintenis wel aangenomen, maar daarmee nog niet getekend. En met de ondertekening ging het slecht. Op de vijfde vergadering van vaderlandse regenten, gehouden op 13 en 14 oktober 1786 te Utrecht, bleek dat maar een klein aantal regenten bereid was de acte te ondertekenen.⁴⁵ Alleen in Haarlem tekenden alle regenten op één na (een Achtenveertiger) de acte. Dit kan een aanwijzing zijn voor de bezwaren van veel regenten. Zij zullen de acte te democratisch gevonden hebben.⁴⁶ Immers, Haarlem was voorlopig de enige stad in Holland waar de patriotse regenten in meerderheid ook bereid waren tot democratische hervormingen.⁴⁷ In augustus 1787 voerde de Haarlemse magistraat een nieuw stedelijk regeringsreglement in dat, met enkele niet onbelangrijke verschillen, overeenkomsten vertoonde met het Utrechtse regeringsreglement.⁴⁸

De eisen van de Amsterdamse democraten

Uit de woorden van Bicker kan men opmaken dat althans een aantal radicale Amsterdamse regenten, onder wie hijzelf, de Acte van Verbintenis getekend heeft. Dat Bicker eind november 1786 de kwestie van de invloed van het volk op de regering in de vroedschap aan de orde stelt, is niet toevallig. Kort tevoren, op 15 november, hadden de patriotse burgers op de vijfde nationale vergadering van vrijkorpssen te Utrecht dreigende taal. Ze eisten daar 'eene Grondwettige Herstelling, te ontwerpen door gecommiteerden zo uit de Regenten als uit de Burgerijen, en met onderlinge goedkeuring te bepalen'. Daartoe moesten in de onderscheiden gewesten binnen twee maanden gecommiteerden benoemd worden. Blevén de regenten ten dezen in gebreke, dan moesten zij begrijpen 'dat hunnen Val en die van hun Nakomelingschap het gevolg van hun zelfbelang zal zijn'.⁴⁹

Ook in Amsterdam gingen de democratische burgers in deze tijd hun eisen stellen. Zij waren hier georganiseerd in twee sociëteiten: de Vaderlandsche Sociëteit en de Burger-Sociëteit. De Vaderlandsche Sociëteit was reeds in 1783 opgericht. Haar leden waren meest vooraanstaande kooplieden en advocaten. Ook een tiental radicaal patriotse vroedschapsleden was lid geworden.⁵⁰

Welke ideeën in de Vaderlandsche Sociëteit leefden, kan men opmaken uit het gesprek dat de Pruisische gezant Von Goertz half oktober voerde met enkele leden, onder wie Schimmelpenninck, ten-einde te vernemen op welke voorwaarden de Amsterdamse burgerpatriotten bereid waren tot een verzoening met de prins. Deze voorwaarden waren, behalve de eisen van het officiële patriotse program (die voornamelijk neerkwamen op afschaffing van de regeringsreglementen in de drie landprovincies): 1) de vroedschap gekozen als te Utrecht, bij elke vacature door een aantal kiezers, uit en door de burgerij gekozen; 2) de bevoegdheid voor de kiezers om de regering over de bezwaren der burgers te onderhouden; en 3) keuze van de jaarlijkse magistraat door de stadhouder uit dubbeltallen, ook weer door deze kiezers opgemaakt.⁵¹

Soortgelijke ideeën leefden ook in de Burger-Sociëteit die in februari 1786 was opgericht.⁵² Voormannen waren hier Mr. J. Hespe en J. Verlem, respectievelijk redacteur en uitgever van *'De Politieke Kruyer'*. In dit patriotse weekblad pleitte ook Hespe voor een aandeel van de burgerij in de benoeming van de regenten en instelling van een college van burgergecommitteerden. Voor de benoeming van de magistraat en de verkiezing van leden van de vroedschap zouden nominaties van dubbeltallen moeten worden opgemaakt door de 'notabelste leden der Schutterij', die op hun beurt weer zouden worden aangewezen door een college van kiezers, gekozen door de burgerij. De vroedschap zou dan uit deze dubbeltallen de nieuwe burgemeesters en raden kiezen.⁵³

Bovendien pleitte Hespe voor politieke gelijkberechtiging van de dissenters, voor 'het bevorderen van kundige Lieders zonder onderscheid van geloofsbegrippen'. Niet alleen de gereformeerden, maar allen die de Reformatie waren toegedaan, moesten in aanmerking kunnen komen, ook voor hoge regeringsfuncties.⁵⁴

Waren de patriotse regenten bereid om aan deze wensen van de burgers tegemoet te komen? Alvorens een poging te doen deze vraag te beantwoorden, eerst nog in het kort de wijze waarop in het voorjaar van 1787 de patriotse regenten samen met de burgerij de macht in handen kregen.

De remotie van april 1787

De burgemeestersverkiezing op 1 februari 1787 valt weer zeer ongunstig uit voor de patriotten. Naast Hooft en de onbetekenende en ziekelijke Clifford wordt de burgemeesterskamer betrokken door twee uitgesproken aristocraten: Dedel en Beels. Daarmee wordt Amsterdam in de Staten van Holland opnieuw onbetrouwbaar voor de patriotten, terwijl men de steun van de stad niet kan missen.

Dat blijkt nog eens op 30 maart als de Staten de commissie moeten benoemen die, overeenkomstig een voorstel van Haarlem van 30 januari, zal moeten onderzoeken 'op hoedaanige wijze, ingevolge de Constitutie en 's Lands waare belangen, eenige generale maximes omtrent den invloed, welke uit hoofde der Regeeringsvorm bij repraesentatie notoirlijk aan 't Volk toekomt, zouden behooren te worden gearresteerd'.⁵⁵ Op voorstel van de Ridderschap besluiten de Staten met tien tegen negen stemmen in deze commissie niet de acht meest patriotse leden te benoemen (zoals Haarlem had voorgesteld), maar 19 merendeels anti-patriotse leden. Amsterdam is onder de tien.

De patriotten in Amsterdam zijn natuurlijk woedend. Het gebeurde op 30 maart tont volgens hen eens te meer de noodzaak aan van een remotie, verwijdering van een aantal aristocratische leden uit de vroedschap, teneinde de radicale patriotten in de vroedschap een solide meerderheid te verschaffen. Ook Bicker is hier voorstander van, maar een aantal patriotse vroedschapsleden, onder wie Abbema, wiens broer zo het jaar ervoor in Utrecht was afgezet, is nog tegen. Eerst moet nog gepoogd worden de meerderheid in de Staten terug te winnen door omkeping van enkele Noordhollandse stadjes als Edam, Enkhuizen en Medemblik. Bicker neemt deze taak op zich, maar hij slaagt niet. Dan geeft Abbema zijn verzet op en wordt tot de remotie besloten.⁵⁶

Op 21 april vindt de remotie plaats. De patriotse schutterij en het vrijkorps bezetten de Dam en een aantal schuttersofficieren biedt uit naam van de schutterij en een groot aantal burgers de vergaderende vroedschap een rekest aan, of liever een declaratoir waarin zij negen aristocratische vroedschapsleden van hun functies ontheven verklaren.⁵⁷ De acht aanwezige aristocraten weigeren het rekest in ontvangst te nemen, terwijl de patriotse raden (Van der Hoop is ziek) verklaren

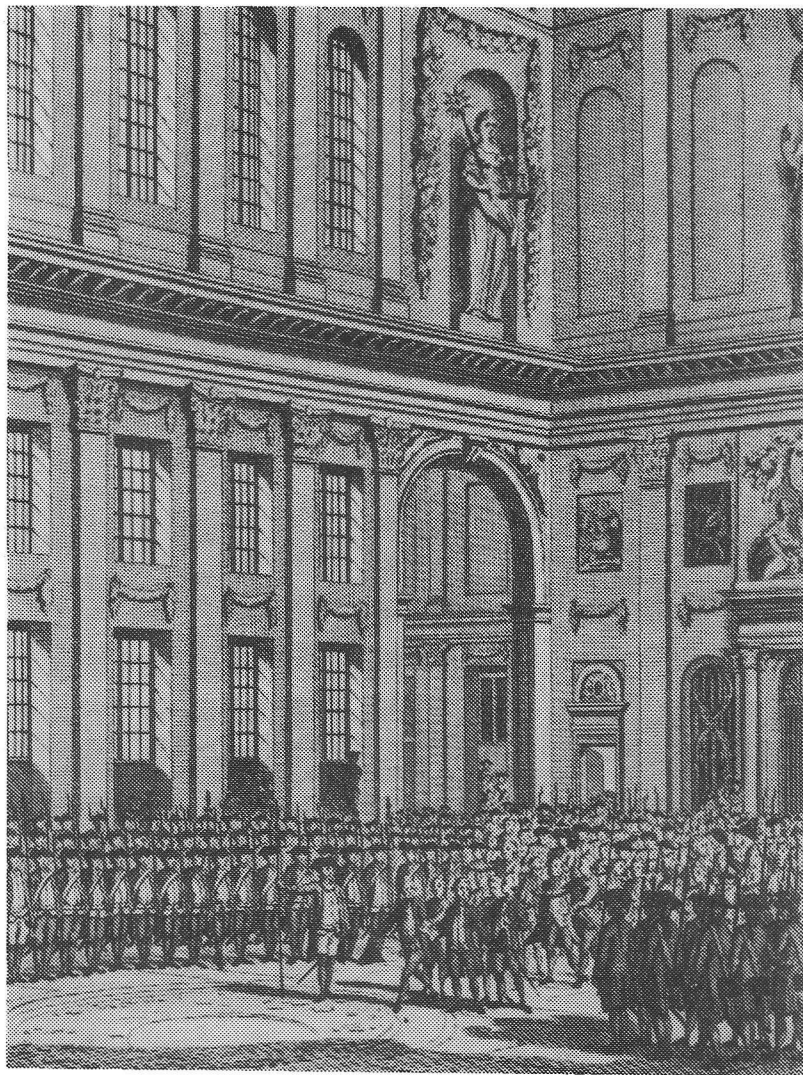
Aristocraten of vaderlandse regenten?

dat het rekest geen punt van deliberatie kan zijn, omdat de vroedschap niet bevoegd is medeleden af te zetten.⁵⁸ Wel verklaren op 3 mei de radicalen, die op de Achtenveertiger Straalman na nu als enigen de vroedschap bezoeken, zich bereid om te voldoen aan het verzoek van de patriotse burgerij om in plaats van de afgezette raden negen nieuwe vroedschapsleden te kiezen. Feitelijk wettigen de patriotse regenten hiermee de remotie van hun collega's. Temminck heeft dan ook zo zijn bedenkingen; hij laat aantekenen de resolutie te zullen aanzien.⁵⁹ Daarop kiest op 7 mei een zeer onvoltallige vroedschap, in overleg met een inmiddels daartoe gevormd college van vijftien burgergeconstitueerden, negen nieuwe vroedschapsleden. Het zijn allen voorname kooplieden en advocaten, een zestal behoort zelfs tot de regentenstand; allen zijn lid van de Vaderlandsche Sociëteit.⁶⁰

De niet afgezette aristocratische vroedschapsleden weigeren nog langer deel te nemen aan de vergaderingen van de vroedschap die zij nu als onwettig samengesteld beschouwen. In een brief van 18 mei aan de Staten van Holland zetten zeventien Amsterdamse aristocraten hun standpunt omtrent de remotie nog eens uiteen.⁶¹ Interessanter is de reactie hierop van twaalf patriotse vroedschapsleden. In een uitvoerige brief van 25 juni, eveneens gericht aan de Staten van Holland, verdedigen zij de remotie en hun eigen gedrag daarbij.⁶² Niet zijbetogen zij - hebben de negen raden afgezet, maar de burgerij. Deze is daartoe gerechtigd, omdat 'in eene Regeering by Repraesentatie de Repraesentanten hunne kwaliteit verliezen, zoo rasch de Gerepraesenteerdens hunne volmacht intrekken ... Het volk (behoeft) het recht tot Remotie van hunnen Regenten niet te bekoomen, maar (is daartoe) uit hoofde van eene vrye repraesentative Volksregeering suo jure gerechtig'. Dat is revolutionaire taal! Sloeg dit alleen op de als éénmalig te beschouwen remotie van 21 april, of waren de patriotse regenten bereid dit beginsel nader uit te werken in een regeringsreglement?

Het concept-regeringsreglement voor Amsterdam

Wat doet de vroedschap in haar nieuwe samenstelling met haar pas verworven macht? Het eerste wat zij doet, is die macht formeel be-

Bekendmaking van de resolutie van de Vroedschap betreffende de remotie der negen raden in de Burgerzaal van het Stadhuis op 21 april 1787 (Historisch-topografische Atlas van het Gemeentearchief van Amsterdam)

vestigen. Al op 14 mei, de eerste vergadering na de verkiezing van de nieuwe raden, wordt een commissie benoemd die het principiële geschil met de burgemeesters inzake de deputatie ter dagvaart moet onderzoeken. Op 26 juni legt de vroedschap, overeenkomstig het rapport van deze commissie, in een resolutie vast dat de gedeputeerden ter dagvaart van alle Hollandse steden, dus ook die van Amsterdam, op de Statenvergadering de last uitbrengen van de vroedschap en dat dus alle gedeputeerden, pensionarissen, raden en burgemeesters, zich dienen te beschouwen als mandatarissen van de vroedschap.⁶³

De regeling van de volksinvloed heeft minder haast. Wel benoemt de vroedschap op 24 mei op voorstel van burgemeester Hooft een commissie om deze zaak te onderzoeken. Tot leden van deze commissie worden benoemd: Hooft van Vreelant, Abbema, Bicker en twee nieuwe raden, Farret en Rutgers.⁶⁴

Aanleiding tot het voorstel van Hooft zal het 'Plan eener aristodemocratische Constitutie' geweest zijn, dat de burgergeconstitueerden op 12 mei hadden gepubliceerd. Ook daarin werd weer gepleit voor invloed van het volk op de benoeming van de magistraat en de vroedschap. Daartoe zouden kiezers, door de burgerij aangewezen, voor elke vacature een dubbeltal opmaken, waaruit dan de zittende magistraat of de vroedschap koos. De leden van de vroedschap hadden zitting voor het leven, maar 'om de Volksinvloed altijd te doen werkzaam zijn en te bewaaren' zou er naast de vroedschap een permanent college van burgergecommitteerden komen dat moest waken over de burgerlijke rechten en vrijheden en voorts de bevoegdheid moest hebben om bij de regering rekestten en vertogen in te dienen 'mitsgaders zoodanige instantiën te doen als zij zullen nodig en oirbaar vinden'.⁶⁵

Haast met haar opdracht maakt de vroedschapscommissie niet. Pas op 10 september brengt zij voorlopig verslag uit. Kennelijk opnieuw onder aansporing van de burgerij, want op de voorafgaande vroedschapsvergadering (3 september) was een adres ingekomen van de provinciale vergadering van vrijkorpsen in Holland tot benoeming van 'een Staatscommissie nevens een burgercommissie omtrend een plan van repraesentatie en Volksinvloed', dat op 30 augustus ter vergadering van Holland was ingediend.⁶⁶

De commissie deelt dan mee dat zij sinds enige tijd bezig is met het ontwerpen van een nieuw stedelijk regeringsreglement. Dit concept-reglement is bewaard gebleven in Bickers archief.⁶⁷ Het is grotendeels van de hand van Bicker en bevat zijn ideeën, althans voorzover het niet is overgenomen van het nieuwe regeringsreglement dat inmiddels in augustus in Haarlem was ingevoerd. Want Bicker past dit Haarlemse reglement aan de Amsterdamse omstandigheden aan.⁶⁸ Dit Haarlemse reglement was op zijn beurt weer ontleend aan het in Utrecht door de burgerij ingevoerde regeringsreglement. Hoe zag nu dit Amsterdamse concept-reglement van Bicker eruit in vergelijking met het Utrechtse reglement en met de eisen van de Amsterdamse democraten?

Voor de leden van de magistratuur in het algemeen bepaalde Bicker dat zij moesten behoren tot de notabelste burgers, jaarlijks minimaal f 250,- belasting moesten betalen en lid moesten zijn van de Gereformeerde Kerk.

De leden van de vroedschap zouden zitting hebben voor het leven, maar viel er een raadsplaats open dan kozen de overige leden een nieuwe raad uit een nominatie van drie personen, opgemaakt door een aantal kiezers, uit en door de burgerij gekozen. Als vanouds maakte de vroedschap voor de jaarlijkse aanstelling van schepenen een nominatie van 14 op, waaruit voortaan echter niet de stadhouder maar de burgemeesters de zeven nieuwe regerende schepenen kozen. De regerende schepenen (in totaal negen, omdat de president en de vicepresident uit de aftredende schepenen gekozen werden) bleven gekozen uit het college van oud-schepenen, maar aanvulling van dit college geschiedde op overeenkomstige wijze als aanvulling van de vroedschap, dus door de burgerij middels getrapte verkiezingen.

De vier regerende burgemeesters zouden jaarlijks als vanouds verkozen worden door de Grote Oudraad van regerende en oud-burgemeesters en regerende en oud-schepenen en wel, ook als van ouds, uit het college van oud-burgemeesters. Echter, overleed één van deze twaalf burgemeesters, dan trad de volksinvloed in werking. Kiezers maakten een nominatie op van twee personen waaruit dan de Grote Oudraad de nieuwe burgemeester koos.

Naast de magistratuur zou er een permanent college van gecommitteerden uit de burgerij komen, bestaande uit dertig leden, bij verwis-

Aristocraten of vaderlandse regenten?

Mr. Jan Bernd Bicker (1746-1812)
(Prentenkabinet Rijksmuseum Amsterdam)

seling te verkiezen door de stemgerechtigden uit de zestig wijken van de stad. Deze gecommiteerden bleven vier jaar aan, om de twee jaar trad de helft af. Zij moesten minimaal f 150,- per jaar belasting betalen en lid zijn van de Gereformeerde Kerk. (Dit laatste was een toevoeging van Bicker die in het Haarlemse reglement ontbrak.)

Tot de bevoegdheden van de burgergecommiteerden behoorde het toezicht op de rechten en privileges van de burgers en speciaal op de naleving van dit regeringsreglement. Bij het opmaken der nominaties door de kiezers zouden gecommiteerden aanwezig zijn. Ook moesten zij de stadsfinanciën controleren en geïnformeerd worden over het opleggen van nieuwe of verhogen van bestaande belastingen, opdat zij de vroedschap daarover van advies konden dienen, 'daarop vervolgens bij de Vroedschap reguard werde geslagen'. (Het Haarlemse reglement sprak hier van wederzijdse erkenning van de noodzaak van de (verhoging van) de belasting.)

Dan de kiezers. Ook zij moesten minimaal f 150,- belasting betalen, maar zij hoefden geen lid van de Gereformeerde Kerk te zijn. Moest er nu een nominatie opgemaakt worden tot de verkiezing van één of meer leden van de magistraat of de vroedschap, dan werden door de burgerij zestig kiezers gekozen, in elk van de zestig wijken één. Uit deze zestig kiezers werden bij loting (middels het opdiepen uit een zak van een zwarte dan wel witte boon) drie maal 24 kiezers aangevozen, die eerst een nominatie opmaakten van twaalf, vervolgens een van zes en tenslotte een van drie personen, waaruit dan de vroedschap of de magistraat het nieuwe lid koos. Het systeem is duidelijk overgenomen van het Utrechtse regeringsreglement.

Gerechtigd tot het kiezen van kiezers en gecommiteerden waren alle manlijke burgers van 25 jaar en ouder (het Haarlemse reglement had hier 18 jaar), met uitzondering van bedeeden, joden, bedienden waarvoor heren- en redemptiegeld werd betaald en (toevoeging van Bicker) werkknechts en zij die niet konden lezen en schrijven.

Besluit

Dit hadden de patriotse regenten de Amsterdamse burgerij dus te bieden. Zouden de patriotse burgers er genoeg mee genomen hebben? Door de inval van de Pruisen op 13 september komt het niet

meer tot een officiële behandeling van dit concept-regeringsreglement van Bicker, zodat we niet weten wat de burgergeconstitueerden ervan vonden. Maar raden kunnen we dit misschien wel.

Vergelijkt men het concept-reglement van Bicker met het Utrechtse reglement en met de eisen van de Amsterdamse democraten, dan zal de regeling van de invloed van de burgerij op de benoeming van de leden van de magistraat en de vroedschap wel ongeveer overeengekomen zijn met de wensen van de democraten.

Betwijfeld moet dit worden ten aanzien van de bevoegdheden van de burgergecommitteerden. Deze waren in het Amsterdamse (en in iets mindere mate in het Haarlemse) reglement toch wel wat mager uitgevallen. Wel kregen de gecommitteerden toezicht op de handhaving van de rechten en vrijheden der burgers, op de naleving van het regeringsreglement en op de stadsfinanciën. Maar inzake de belastingen zouden zij slechts een adviserende functie krijgen. En hun werd met name de bevoegdheid onthouden die de Utrechtse gecommitteerden wel hadden en die de Amsterdamse burgers ook eisten: het recht om uit naam van de burgerij adressen en rekestes bij de regering in te dienen, om nog maar te zwijgen van 'het doen van instantiën'.

Vooraf deze bevoegdheid was trouwens ook in Utrecht punt van ernstig verschil van mening geweest tussen de vroedschap en de burgerij. Door het niet toekennen van deze bevoegdheid aan het college van gecommitteerden, poogden de Utrechtse regenten er een betrekkelijk ongevaarlijk college van te maken.⁶⁹ Het is duidelijk dat ook de patriotse regenten in Amsterdam zeer beducht waren voor dit recht van de gecommitteerden. Hetgeen overigens wel te begrijpen valt, als men bedenkt dat het doen van instantiën in de praktijk neerkwam op belegering van het stadhuis.⁷⁰

Toch krijgt men de indruk dat het hier gaat om het verschil tussen het controleren door de burgergecommitteerden van de naleving van het reglement, de verkiezingen en de kas en het door hen wezenlijk uitoefenen van invloed op het regeringsbeleid; en dat de regenten tot het eerste wel, maar tot het laatste niet bereid waren.⁷¹

Tenslotte is het de vraag of de Amsterdamse democraten akkoord gegaan zouden zijn met de voorwaarde die Bicker aan zowel de leden van de magistraat en de vroedschap als aan de burgergecommitteerden stelde, namelijk dat zij lid moesten zijn van de Gereformeerde Kerk.

Duidelijk is waar het de radicaal patriotse regenten in Amsterdam primair om te doen was. Wilden zij uiteraard beperking van de macht van de stadhouder, daarnaast keerden zij zich vooral tegen de burgemeesterlijke oppermacht in Amsterdam en wensten zij reële invloed voor de vroedschap, met name inzake het beleid van de stad in de Staten van Holland.

Invloed van de burgerij op de regering had een minder hoge prioriteit. Hier volgden de patriotse regenten toch eigenlijk de gebeurtenissen. Had in Utrecht al in april 1784 Ondaatje zijn democratisch concept-regeringsreglement gepubliceerd, formuleerden in oktober 1785 ook de vrijkorpsen in Holland hun wensen in het Leids Ontwerp, pas in november 1786 stelde Bicker de kwestie van de invloed van het volk op de regering aan de orde in de vroedschap. Betwijfeld moet worden of het regeringsreglement dat Bicker tenslotte in de zomer van 1787 voor Amsterdam ontwierp, geheel beantwoordde aan de verlangens van de burgerij. De afstand van de macht viel de regenten niet gemakkelijk.

*Dit artikel is de iets gewijzigde versie van een lezing die ik in maart 1986 hield voor het gezelschap 18e eeuw en die gebaseerd was op mijn doctoraalscriptie (Vrije Universiteit 1983) over de politiek die de patriotse regent Jan Bernd Bicker voerde als lid van de vroedschap van Amsterdam (1781-1787).

Noten

1. H.T. Colenbrander, *De patriottentijd, hoofdzakelijk naar buitenlandsche bescheiden* (3 dln., 's-Gravenhage 1897-1899).
2. C.H.E. de Wit, *De strijd tussen aristocratie en democratie in Nederland, 1780-1848, kritisch onderzoek van een historisch beeld en herwaardering van een periode* (Heerlen 1965) 38-39.
3. Zie bv. E.O.G. Haitsma Mulier, 'De geschiedschrijving over de Patriottentijd en de Bataafse Tijd' in: W.W. Mijnhardt ed., *Kantelend geschiedbeeld, Nederlandse historiografie sinds 1945* (Utrecht/Antwerpen 1983) 206-227, speciaal 219-225, waar een

(Utrecht/Antwerpen 1983) 206-227, speciaal 219-225, waar een bespreking van de visies van De Wit en de reacties daarop (met uitvoerige literatuurverwijzing).

De Wit baseert zijn negatief oordeel over de verlichte regenten op het in 1784-1786 verschenen patriotse hervormingsprogramma: *Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatswezen*, dat hij als in wezen conservatief interpreteert en beschouwt als het programma van deze verlichte regenten (zie C.H.E. de Wit, *Het ontstaan van het moderne Nederland (1780-1848) en zijn geschiedschrijving* (Oirsbeek 1978) 29-49).

Door verschillende auteurs is echter deze conservatieve interpretatie van de *Grondwettige Herstelling* verworpen en gewezen op de grote overeenkomsten tussen dit werk en het ook door De Wit als democratisch beschouwde Leids Ontwerp uit 1785 (zie E.J. van Himbergen, 'Grondwettige Herstelling' in: *Figuren en figuraties. Acht opstellen aangeboden aan J.C. Boogman* (Groningen 1979) 27-39; N.C.F. van Sas, 'Geschiedenis als samenzwering', *Theoretische Geschiedenis* 7 (1980) 9-17; en E. Pechler en T.J. Veen, recensie van 'Aan het Volk van Nederland', ingeleid door W.F. Wertheim en A.H. Wertheim-Gijse Weenink (Amsterdam 1966) in: *Rechtsgeleerd Magazijn Themis* (1983) 284-91).

Verder is het allerm minst zeker dat de *Grondwettige Herstelling* gelijkgesteld moet worden met de uitgave van de 'de privilegiën en resolutiën van regeering in de provintiën', waartoe een vergadering van vaderlandse regenten op 4 oktober 1783 te Amsterdam besloot, zoals De Wit van mening is (zie Van Sas, 'Geschiedenis als samenzwering', 12).

Kortom, voor een plaatsbepaling van de verlichte regenten is de *Grondwettige Herstelling* niet geschikt. Hiermee is overigens niet gezegd dat er geen enkele reden is voor het wantrouwen van De Wit jegens deze regenten.

4. Voor de kwestie Van Berckel zie: J.Z. Kannegieter, 'De affaire Van Berckel, 1780-1782', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks, X (1930) 245-289.
5. Zie W.P.C. Knuttel, *Catalogus van de pamflettenverzameling berustende in de Koninklijke Bibliotheek ('s-Gravenhage 1889-1920)* nrs. 20250-20253.

6. Archief Bicker, Gemeente Archief Amsterdam, particulier archief nr. 195; inventaris: I.H. van Eeghen, *Inventaris van het familiearchief Bicker* (Amsterdam 1956) nr. 297 (Stukken van Bicker betreffende het verhandelde in de vroedschap).
7. J. van Lennep, *Het leven van Mr. Cornelis van Lennep en Mr. David Jacob van Lennep* (4 dln., Amsterdam 1861) II, 316.
8. Gedenkschriften van Gijsbert Jan van Hardenbroek (1747-1787), geciteerd bij Kannegieter, 'Affaire Van Berckel', 281.
9. Hoe een en ander toeging bij de jaarlijkse nominatie van veertien schepenen en de eventuele verkiezing van nieuwe raden, beschrijft Bicker in de notulen die hij bijhoudt van de vergaderingen van de vroedschap van 7 januari 1782 tot 24 maart 1783 (Archief Bicker, nr. 295) (zie bij 25 januari 1782).
10. Zie R. Fruin, 'Bijdrage tot de geschiedenis van het burgemeesterschap van Amsterdam tijdens de Republiek' in: Idem, *Verspreide Geschriften* (11 dln., 's-Gravenhage 1900-1905) IV, 305-337, spec. 306.
11. Ibidem, 329-331.
12. Vgl. H. Bontemantel, *De regeering van Amsterdam*. G.W. Kernkamp ed. (2 dln., 's-Gravenhage 1897) I, clxxxix en II, 22-24.
13. Notulen van deze belangrijke vergadering zijn bijgehouden door Cornelis van Lennep (opgenomen in: Van Lennep, *Het leven van Mr. Cornelis van Lennep* II, 311-315) en, uitvoeriger, door Bicker (aparte notulen in: Archief Bicker, nr. 297).
14. Zie de artikelen 3, 4 en 8 van de Conventie die is opgenomen in: J. de Witte van Citters, *Contracten van Correspondentie* ('s-Gravenhage 1873) 184-186; vgl. Fruin, 'Bijdrage tot de geschiedenis van het burgemeesterschap', 336.
15. Vroedschapsresolutie van 23 juli 1782, Gemeentearchief Amsterdam, Resolutiën van de Vroedschap, nr. 5025, deel 70, f 545. Geraadpleegd zijn de delen 68-74 (1780-1787); hierna wordt slechts naar de data van de vroedschapsresoluties verwezen.
16. Zie o.m. Knuttel, *Catalogus*, pamflet nr. 20251 en *De Post van den Neder-Rhijn* (12 dln., Utrecht 1781-1787) nr. 87.
17. Voor de kwestie Van Bleiswijk, zie Bickers notulen van de vroedschap (jan. 1782 - maart 1783), Archief Bicker, nr. 295.

18. Vroedschapsresolutie van 21 november 1782; Van Bleiswijk werd niettemin voor vijf jaar herbenoemd.
19. De stukken te vinden in Archief Bicker, nr. 297.
20. Voor de kwestie Rotterdam, zie Colenbrander, *Patriottentijd II*, 67-72.
21. Resoluties van de vroedschap over de Rotterdamse kwestie, met aantekeningen van oppositionele raden, op 7 dec. 1784 en 26 jan., 11 maart en 2 juni 1785.
22. Archief Bicker, nr. 151.
23. Nog twee vergaderingen moeten eraan gewijd, zie de resoluties van 29 en 30 dec. 1785; blijkens stukken in zijn archief had Bicker een werkzaam aandeel in de regeling van een en ander (zie: Archief Bicker nr. 297).
24. Vroedschapsresolutie van 16 maart 1786.
25. Vroedschapsresolutie van 24 februari 1787.
26. Deze 15 waren: D. Hooft Gz. (= van Vreelant), G. de Graeff, W. Boreel, W. Backer, A.P. van Leyden, B.E. Abbema, L. Hovy, J.B. Bicker, C. van Lennep, C. van der Hoop Gz, M. Temminck, H.M. van Weede, J. de Witt, D. Hooft en R.L. Bouwens. Overigens waren ze niet allemaal even radicaal en stemden niet altijd en bloc tegen hun onwelgevallige resoluties van de meerderheid. Niettemin worden allen na de omwenteling in sept. 1787 als raad ontslagen.
27. Sedert de Conventie van 1752 geschiedde de jaarlijkse verkiezing van de vier regerende burgemeesters uit de oud-burgemeesters volgens een vast rooster, strikt volgens anciënniteit.
28. De twintig artikelen van het Leids Ontwerp in: *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* (83 dln., Leiden 1766-1798) (1795) 1427-1434.
29. *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* (1786) 652-654.
30. Vroedschapsresoluties van 9 maart en 19 juni 1786; Colenbrander, *Patriottentijd II*, 187.
31. Het 'Concept-reglement op de Regeeringsbestelling van de Provincie Utrecht' van Ondaatje in: Gemeentearchief Utrecht, VII B 4, Stukken raakende de Regeeringsbestelling te Utrecht, 2e deel, 1e stuk, nr. 4, 1-72 (Utrecht 1784). Bespreking van het reglement in: Colenbrander, *Patriottentijd II*, 201-204 en I. Vijlbrief, *Van*

- anti-aristocratie tot democratie, een bijdrage tot de politieke en sociale geschiedenis der stad Utrecht* (Amsterdam 1950) 188-191.
32. Colenbrander, *Patriottentijd* II, 204; P. Geyl, *Geschiedenis van de Nederlandse Stam* (6 dln., 3e dr.: Amsterdam 1961-62) V, 1322; Vijlbrief, *Van anti-aristocratie tot democratie*, 190; De Wit, *De strijd tussen aristocratie en democratie*, 42-43.
  33. Colenbrander, *Patriottentijd* II, 204; Vijlbrief, *Van anti-aristocratie tot democratie*, 190-191.
  34. Vroedschapsresolutie van 20 september 1786. Alleen de Achtenveertiger Straalman stemde uiteraard tegen.
  35. Gedrukt exemplaar van de Propositie in: Archief Bicker, nr. 297; verkorte versie in: *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* (1786) 1307.
  36. Vroedschapsresoluties van 20 oktober 1786.
  37. Kudde slaven.
  38. Archief Bicker, nr. 297.
  39. Vergaderingen van 28 en 30 nov. 1786; Archief Bicker, nr. 297.
  40. Of de vergadering van 28 of die van 30 november. Het concept-advies van Bicker (waaruit ook hierna geciteerd wordt) is ongedateerd, maar heeft betrekking op een van deze vergaderingen (Archief Bicker, nr. 297).
  41. Helaas is uit het concept-advies van Bicker niet duidelijk hoeveel en welke. De beide vroedschapsvergaderingen zijn gewijd aan de kritiek van het Groot Besogne van Holland op de Propositie van Amsterdam. Van de veertien aanwezige radicale raden (Boreel was afwezig) deelt een tiental (onder wie Bicker) deze kritiek; Hooft van Vreelant, Backer, Van Lennep en Temminck stemmen echter voor de resolutie ter verwerping van deze kritiek (resoluties van 30 november en 15 december 1786).
  42. Slechts de raden Boreel en Backer woonden geen enkele vergadering bij. De notulen van deze vijf vergaderingen van Abbema zijn uitgegeven en ingeleid door: H.T. Colenbrander, 'Aanteekeningen betreffende de vergadering van vaderlandsche regenten te Amsterdam, 1783-1787', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 20 (1899) 77-192.
  43. Afgedrukt in: *De Post van den Neder-Rhijn* 469, X, 5-7.
  44. Te vinden in: Colenbrander, *Patriottentijd* II, 366-367.

Aristocraten of vaderlandse regenten?

45. Zie Colenbrander, 'Aantekeningen', 119-120 en 188-189. Ook Van Himbergen wijst op de grote overeenkomst tussen de Acte van Verbintenis van de burgers en die van de regenten, die beide weer eenzelfde strekking hebben als de Grondwettige Herstelling en het Leids Ontwerp. Maar hij vermeldt niet de slechte tekening van de acte door de regenten (Van Himbergen, 'Grondwettige Herstelling', 33-34).
46. Een ander bezwaar gold de bepaling omtrent het stadhouderschap. Na de bezetting van Elburg en Hattem gingen er onder de radicale regenten stemmen op om de prins ook als stadhouder te schorsen (Colenbrander, 'Aanteekeningen', 188-189).
47. Zie R. Daalder, Haarlem en de democratische revolutie 1787-1795 (doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam 1975) 10-22.
48. Het Haarlemse reglement komt hieronder nog ter sprake.
49. Colenbrander, *Patriottentijd* III, 121. Op een vergadering van de Hollandse vrijkorpistenbond, enkele dagen tevoren (11 nov.) gehouden te Dordrecht, was een min of meer gelijkkluidende eis gesteld, *Ibidem* III, 135-36.
50. Zie het 'Naam-Register der Leden van de Vaderlandsche Sociëteit te Amsterdam', in het Archief van de Sociëteit 'Doctrina et Amicitia' (opvolgster van de Vad. Sociëteit), Gemeentearchief Amsterdam, P.A. 684, blauwmerk 1. Al in 1785 werd Van der Hoop lid, in 1786 Hovy, Abbema, D. Hooft, Van Leyden, Bouwens, Bicker, Backer, Van Weede en De Witt; in 1787 volgden de burgemeesters Hooft en Van Hoorn.
51. Colenbrander, *Patriottentijd* III, 124 en bijlagen 64-65.
52. *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* (1786) 1314-1315.
53. Deze democratiseringsvoorstellen voor Amsterdam komen voor in een brief van Justus Plebejus Secundus (d.i. Hespe) in nr. 369 van *De Politieke Kruyer* (9 dln., Amsterdam 1783-1787) VIII, 1-16 (aug. 1786), gewijd aan het onlangs verschenen tweede deel van de *Grondwettige Herstelling*. Hespe spreekt daarin zijn grote waardering uit voor dit werk (evenals trouwens voor het eerste deel).
54. *De Politieke Kruyer* 310 (jan. 1786) deel VI, 758-764. Ook hier citeert Hespe de *Grondwettige Herstelling*.
55. Colenbrander, *Patriottentijd* III, 149.

56. Colenbrander, *Patriottentijd* III, 173-179.
57. Gedrukt exemplaar van het rekest in Archief Bicker, nr. 297.
58. Vroedschapsresolutie van 21 april 1787.
59. Vroedschapsresolutie van 3 mei 1787.
60. Vroedschapsresolutie van 7 mei 1787; J.E. Elias, *Geschiedenis van het Amsterdamsche regentenpatriciaat* ('s-Gravenhage 1923) 244; Ledenlijst van de Vaderlandsche Sociëteit (zie noot 49).
61. Gepubliceerd in: *Nieuwe Vaderlandsche Jaarboeken* (1787) 1030-1041.
62. Gedrukt exemplaar van de brief in Archief Bicker, nr. 303. Temminck, Van Lennep en D. Hooft ondertekenden de brief niet. Hij is ook gepubliceerd in *De Politieke Kruyer* IX, 616-637.
63. Vroedschapsresoluties van 14 mei en 19 en 26 juni.
64. Vroedschapsresoluties van 16 en 24 mei.
65. Dit plan is opgenomen in: J. de Bosch Kemper, *Letterkundige aantekeningen betreffende de geschiedenis van het Nederlandsche staatsleven en staatsregt* (Amsterdam 1871) 264-265.
66. Vroedschapsresoluties van 3 en 10 september 1787.
67. 'Concept Reglement op de Regeering der Stad Amsterdam', Archief Bicker, nr. 310.
68. De eerste twee hoofdstukken van het Amsterdamse concept-regeringsreglement zijn gedrukt, de overige vijf (waaronder de belangrijke over het college van burgergecommitteerden en over de verkiezingen) zijn van de hand van Bicker. Hij verwijst naar de artikelen van het Haarlemse reglement en wijzigt deze zo nodig naar de Amsterdamse omstandigheden. Gedrukt exemplaar van het Haarlemse concept-reglement in het Gemeente-Archief van Haarlem (hs. nr. 121). Dit reglement van Haarlem werd op 13 augustus door de Haarlemse vroedschap goedgekeurd en op 5 september ingevoerd; op 25 augustus was het goedgekeurd door de Staten van Holland (Daalder, Haarlem, 17 en 20). Ook de Amsterdamse vroedschap hechtte er haar goedkeuring aan, behoudens reserves van de nieuwe raad Farret (Vroedschapsresoluties van 21 en 24 augustus 1787). Soortgelijke regeringsreglementen werden ook te Alkmaar en Rotterdam voorbereid (zie Colenbrander, 'Aanteekeningen', 128).

69. Vgl. Colenbrander, *Patriottentijd* II, 210-211 en Vijlbrief, *Van anti-aristocratie tot democratie*, 224-225.
70. Naar het voorbeeld van Utrecht had ook Amsterdam inmiddels in het voorjaar van 1787 al drie stadhuisbezettingen meegemaakt.
71. Dat de burgers vooral in het indienen van adressen en rekesten een belangrijk middel zagen om invloed uit te oefenen op de regering, blijkt ook uit het Leids Ontwerp. Artikel V bepaalt dat 'het Regeerings-Bestuur onherroepelyk gelaten (zal) worden aan de onderscheiden Collegiën en Departementen van Staat'. Maar 'daar het Volk geen afstand kan doen van het Recht om zyn invloed op de Regeering te oefenen', moet het deze kunnen 'voorlichten door Memoriën, Addressen en Requesten'. En artikel X, dat handelt over de burgergecommitteerden, kent aan deze gecommitteerden, behalve de bekende controlerende bevoegdheden, de bevoegdheid toe om uit naam van de burgerij deze reksten bij de regering in te dienen.